

**ДЕПАРТАМЕНТ КУЛЬТУРИ ВИКОНАВЧОГО ОРГАНУ
КИЇВСЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ
(КИЇВСЬКОЇ МІСЬКОЇ ДЕРЖАВНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ)
КОЛЕДЖ ХОРЕОГРАФІЧНОГО МИСТЕЦТВА
«КИЇВСЬКА МУНІЦИПАЛЬНА АКАДЕМІЯ ТАНЦЮ
ІМЕНІ СЕРЖА ЛИФАРЯ»**

Біленька Антоніна Вадимівна

**ХОРЕОГРАФІЧНА КАРТИНА «МАРУСЯ ЧУРАЙ»
(за мотивами твору Ліни Костенко «Маруся Чурай»)**

**Пояснювальна записка до бакалаврської роботи
(творчого проєкту на здобуття освітнього ступеня «бакалавр»
зі спеціальності 024 «хореографія»)**

Рівень вищої освіти БАКАЛАВР

Галузь знань 02 “КУЛЬТУРА І МИСТЕЦТВО”

Спеціальність 024 “ХОРЕОГРАФІЯ”

Спеціалізація /освітньо-професійна програма/ “Народна хореографія”

Керівник:

Заслужений працівник культури України, доцент

Білаш Ольга Сергіївна

Рецензент:

Заслужена артистка України

Головко Наталія Михайлівна

Захищено на засіданні екзаменаційної комісії

Протокол № ____ від _____ р.

Голова комісії _____ П.І.Б.

Київ, 2024

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. Теоретичні основи реалізації творчого проєкту «Хореографічна сюїта “Маруся Чурай”»	
1.1. Аналіз літератури та джерел, що використовувались при реалізації творчого проєкту.....	6
1.2. Джерело постановки.....	10
1.3. Обґрунтування композиційно-драматургічної побудови твору.....	13
Висновки до першого розділу.....	18
РОЗДІЛ 2. Художньо-аналітичні відомості творчого проєкту «Маруся Чурай»	
2.1. Лібрето	19
2.2. Форма, жанр, стиль; ідейно-тематичний аналіз	21
2.3. Композиційно-архітектонічна побудова.....	22
2.4. Сценарно-композиційний план	23
2.5. Дійові особи та їх характеристика	24
2.6. Характеристика музичної основи хореографічного твору	25
2.7. Сценографія	28
Висновки до другого розділу.....	30
ВИСНОВКИ	31
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	33
ДОДАТКИ	37

ВСТУП

Обґрунтування вибору теми творчого проєкту. Кохання – глибоке і сильне почуття. Любовна тема була і залишається актуальною в житті суспільства. Про кохання написано безліч оповідань, поетичних творів, віршів, складено незлічену кількість пісень, мюзиклів, театральних вистав та хореографічних постановок.

Для кожної людини кохання відкривається з особливої сторони, і може бути дуже різним: споживча любов, співзалежне кохання, пристрасна закоханість, любов, що створена на почутті боргу або жалю, безкорисливе кохання, раціональне кохання і т.і.

Це почуття настільки сильне, що допомагає не втратити віру в найскрутніших обставинах, у будь-яких життєвих колізіях, подолати будь які труднощі. Але так само, нещасливе, нерозділене кохання може зламати людину, звести з розуму, вплинути на свідомість і залишити на душі великі серйозні травми.

Частково **мета** постановки полягає в тому, щоб показати глядачеві, наскільки важливо інколи мати «холодний розум», вміти вчасно «вимкнути» почуття і тверезо оцінювати ситуацію. Це складно, але цю навичку можна розвинути.

В романі у віршах «Маруся Чурай» авторка Ліна Костенко дуже яскраво розвинула любовну сюжетну лінію, історія кохання в якій не може залишити байдужим жодного, хто доторкнувся до цього твору.

Як і в екранізації, яку Україна вперше змогла побачити 1 січня 1978 року, режисер Ростислав Синько разом з головними героями, ролі яких виконали Антоніна Левтій та Іван Григоренко, майстерно змогли передати весь біль і трагічність їх відносин.

Проаналізувавши кохання Марусі і Гриця, можемо дійти до висновку, що їх відносини були нездоровими з точки зору психології. Співзалежне

нерозділене кохання, яке залишило великий слід на несформованій психіці юної дівчини.

Чи змогли б взагалі надалі існувати відносини між Марусею та Грицем, враховуюче те, наскільки різняться їх внутрішні світи? Невідомо. Дівчина ж була людиною «високого лету», мала чисте серце, високі духовні цінності, глибоке і чуттєве світосприйняття. Тим часом Гриць виявився безхарактерним, меркантильним, схильним до низьких вчинків, зрадником.

Метою творчого проєкту є створення хореографічної картини «Маруся Чурай», поглиблення та закріплення набутих знань, вмій і навичок, а також набуття практичного досвіду під час роботи.

Завдання творчого проєкту:

- реалізувати на практиці мету творчого проєкту;
- обґрунтувати теоретичні основи творчого проєкту;
- розкрити ідейно-тематичне та композиційне рішення постановки;
- обґрунтувати засоби художньої виразності творчого проєкту;
- формувати уміння самостійно визначити тему та етапи творчого проєкту;
- застосувати комплекс загальних та фахових компетентностей у процесі реалізації творчого проєкту;
- обґрунтувати системи заходів, що є необхідними для розв'язання теоретичних і практичних завдань;
- провести всебічну підготовку творчого проєкту та практичне втілення задуму.
- спробувати створити власну версію хореографічної картини «Маруся Чурай» за допомогою сучасного танцю.

Новизна творчого проєкту полягає в:

- в дослідженні та вивченні напрямів сучасної хореографії: неокласики та контемпорарі;

- застосуванні авторських методів роботи в постановці хореографічної картини;
- репетиційній роботі з виконавцями, набуття педагогічного і режисерського досвіду.

Практичне значення творчого проєкту:

Хореографічна картина «Маруся Чурай» може бути продемонстрована тільки цілісно, оскільки основний розвиток подій відбувається у 2 та 3 епізодах, тому показ окремих епізодів не дасть змоги глядачеві повністю зрозуміти цілісну ідею творчої роботи.

Мистецькі (хореографічно-технологічні, педагогічні та ін.) знахідки стануть у нагоді практикам та теоретикам хореографічного мистецтва.

Хореографічна картина виконує просвітницьку та виховну роль, оскільки виховує почуття гідності та кохання.

Участь танцівників у проєкті сприяє підвищенню їх виконавського рівня, розширенню акторського діапазону та удосконаленню технічних можливостей у дуетних танцях.

Апробація творчого проєкту.

Загальна робота була представлена на практичному показі екзамену з дисципліни «Мистецтво балетмейстера».

Структура та обсяг пояснювальної записки. Пояснювальна записка складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел (найменувань), додатків (позицій). Загальний обсяг роботи – сторінок, з них основного тексту – сторінок.

РОЗДІЛ 1.
ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ РЕАЛІЗАЦІЇ ТВОРЧОГО ПРОЄКТУ
«ХОРЕОГРАФІЧНА КАРТИНА “МАРУСЯ ЧУРАЙ”»

1.1. Аналіз літератури та джерел, що використовувались при реалізації творчого проєкту

Задля успішної розробки та втілення творчого проєкту було опрацьовано ряд наукових, публіцистичних праць та літературних творів різноманітних джерел.

Розглянуто список наукових та дослідницьких теоретичних робіт:

1. Мерлянова О.А. Жіночі танці в українській народній хореографії 2009

Посилення ролі жінки в усіх сферах життєдіяльності стало однією з характерних ознак сучасних соціокультурних процесів та викликало сплеск гендерних досліджень, присвячених, зокрема, соціальному та правовому статусу жінки, висвітленню її внеску в етичну, звичаєву, естетичну культуру народу. Проблеми місця та ролі жінки в мистецтві досить повільно входять до кола наукової рефлексії. З'явилися праці, присвячені ролі жінки в літературі, декоративно-ужитковому мистецтві. Однак українські народні жіночі танці досі не були предметом спеціального наукового дослідження, хоча сучасні науковці торкалися деяких проблем народного, народно-сценічного, синтезованого народного із класичним жіночого танцю (К. Кіндер, С. Легка, О. Чебанюк, В. Шкоріненко та ін.). [8]

2. Захарова В.А. Жіночі образи в балеті як форма художнього мислення Київ, 2017

Метою статті є аналіз сутності та особливостей показу жіночих образів у балетних виставах. Методологія роботи базується на аналітичному методі. Він передбачає вивчення образів, створених акторками, та визначення тем вистави, яку вони грають. Наукова новизна присвячена аналізу сутності та особливостей показу жіночих художніх образів у балетних виставах. Крім того, зазначається, що балетне мистецтво відображає культуру культурно-історичної епохи різними художніми засобами, пластичною мовою та балетною виставою.[4]

3. Дмитренко М. Українське весілля: стан і перспективи дослідження, 2010

У статті висвітлено стан записування та дослідження весільної обрядовості в Україні. Зроблено огляд основних публікацій весільного фольклору, оцінено внесок учених в осмислення традиційного феномена національної культури. До важливих завдань сучасної етнології та фольклористики, з погляду автора, належить розробка принципів класифікації та систематизації матеріалів весільної обрядовості, дослідження системи персонажів весілля в функціональному та гендерному аспектах, вивчення символіки образів обрядових дій та пісень.[3]

4. Кримський С. Архетипи української ментальності, 2006.

У статті представлено аналіз національного менталітету як духовно-інтелектуального феномену гетерогенної природи, що поєднує у собі усвідомлювані та неусвідомлювані (підсвідомі) складові. Проаналізовано основні архетипи української ментальності як екзистенціали буття української нації, що сформувалися протягом століть відповідно до географічного положення, природно-кліматичних умов, історії та низки інших чинників. Досліджено особливості формування архетипів української ментальності та їх вплив на соціокультурні явища та суспільно-політичне життя загалом.[7]

5. Когут Л. Як жив український народ. Чернівці: Руська Рада, 1910. (Коротка історія України) [5]

6. Шариков Д.І. «Contemporary dance» у балетмейстерському мистецтві. Навчальний посібник, 2010

Сучасна хореографія – це новітній вид хореографічного мистецтва і сьогодення, сформований під впливом соціально-політичних, філософських, технологічних, стилістичних характеристик культури ХХ ст., що виявили в танці імпровізаційність та індивідуальність, а також стабілізували його синтезовану структуру. Витоки сучасної хореографії з певних чинників і особливостей. [12]

7. Король А.М. Жіночі образи в балетних виставах української тематики Київ, 2018

Мета статті виявити сучасний стан вивчення жіночих образів у балетних виставах української тематики. Методологія виражається у застосуванні методів аналізу та синтезу для об'єктивної оцінки та систематизації історіографії проблеми. Наукова новизна полягає в систематизації наукових праць з проблеми крізь призму основних аспектів дослідження жіночих образів у балетних виставах української тематики. Аналіз наукових публікацій дає змогу констатувати відсутність комплексного огляду для виявлення особливостей хореографічної та виконавської інтерпретації жіночих образів балетів національної тематики в Україні. [6]

8. Рой Є.Є. Творчість Павла Вірського – симбіоз хореографічного та театрального мистецтва ХХ століття Київ, 2022

Мета роботи – проаналізувати мистецький доробок українського хореографа-постановника П. Вірського в період роботи в Державному заслуженому академічному ансамблі танцю України та розкрити феномен його театралізовано-образної народної хореографії в контексті театрального мистецтва. Методологічною основою дослідження є діалектичний принцип пізнання, системний, соціокультурний та історичні підходи, фундаментальні

положення теорії та історії культури. Використано загальнонаукові й міждисциплінарні методи дослідження, які дали змогу виявити тісний зв'язок народно-сценічного танцювального й театрального мистецтва в постановчій роботі митця. [10]

9. Гутник І.М. Специфікація постановки одноактних балетів за мотивами літературних творів при вивченні дисципліни «Мистецтво балетмейстера» (спеціалізація «народна хореографія»), 2018

Метою статті є аналіз етапів одноактних балетних вистав на основі літературних творів у процесі вивчення дисципліни «Мистецтво балетмейстера». Емпіричні та аналітичні методи зберігання інформації являють собою методологію дослідження, спостереження за художнім процесом студентів, що зумовлює аналіз специфіки твору при створенні одноактного балету на основі літературних творів. [2]

10. Бідюк О.В. «Маруся Чурай» Ліни Костенко (психоаналітичний коментар) Луцьк, 2009

Метою статті є показати можливості психоаналітичного підходу щодо аналізу художнього твору. Матеріалом дослідження стане роман у віршах Ліни Костенко «Маруся Чурай». Обраний матеріал ще жодного разу не розглядався з позиції психоаналізу, хоча, варто зауважити, увага до творчості Ліни Костенко завжди провокувала дослідників на численні літературознавчі розвідки. [1]

11. Хендрик О.Ю. «Мистецтво балетмейстера», 2023, Харків

Конспект лекцій до навчальної дисципліни «Мистецтво балетмейстера» охоплює основний теоретичний матеріал і поєднує знання багатьох дисциплін даної галузі знань, що допомагає як отримати комплексні знання з дисципліни, так і вдосконалити існуючий рівень професійної підготовки в галузі хореографічного мистецтва. [11]

1.2. Джерело постановки

Основним джерелом для створення творчої роботи послужив видатний твір Ліни Костенко – роман у віршах «Маруся Чурай». Жанр твору – історико-філософський, психологічно-соціальний.

Дії відбуваються в середині XVII століття в місті Полтава. У період визвольної війни під проводом Богдана Хмельницького.

Твір побудований на антитезі - протиставленні високого й низького, приземленого й духовного. Вибір життєвих пріоритетів ділить персонажів твору на два світи, які перебувають у жорсткому конфлікті. Усі події життя героїв визначаються їх належністю до котрогось із цих світів.

Роман Ліни Костенко має в собі 9 розділів і розкриває дві сюжетні лінії: визвольна боротьба українського народу проти польської шляхти під проводом Б. Хмельницького; любовна лінія, що розвивається за принципом трикутника: Маруся - Гриць - Іван Іскра.

В роботі було обрано саме сюжетну лінію кохання, яка простежується дуже чітко у романі: молода дівчина Маруся закохана з дитинства у красивого парубка Гриця, який виявився по своїй натурі слабовольним та схильним до меркантильності. Аналізуючи Гриця як персонажа твору, його дії, можемо прийти до висновку, що хлопець має низькі моральні цінності, є дволиким. Не здатний до щирого та справжнього кохання. Не має сили духу та стійкої впевненої власної думки у прийнятті рішень. Хоча у бою він і був сміливим та безстрашним воїном, у коханні відкрився для читачів зовсім з іншого боку - думав лише про себе, своє майбутнє та свої особисті почуття.

«Грицько ж, він міряв не тією міркою,

В житті шукав дорогу не пряму.

Він народився під такою зіркою,

Що щось в душі двоїлося йому.

Від того кидавсь берега до того.

Любив достаток і любив пісні...»

Цими словами авторка описує Гриця у романі.

Сама ж Маруся – незвичайна, особлива дівчина з Полтави. Народилась приблизно 1625 року в родині полкового осавула Гордія Чурая, який був знаменитий своїми виступами проти польських загарбників. Чиста серцем, дуже витончена, чуттєва, з тонкою душевною організацією. Вірна своєму вибору. Здатна до справжнього і щирого кохання. За своєю натурою є максималісткою та людиною «високого лету».

Окрім того, Маруся була наділена поетичними і музичними талантами. Складання пісень для дівчини є чи не головним способом самовираження.

Ім'я Марусі Чурай пов'язують з 23-ма піснями, які вона написала і які давно вже стали народними. Серед них найбільш відомі – «В кінці греблі шумлять верби», «На городі верба рясна», «Ой у полі вітер віє», «Посіяла огірочки», «За світ встали козаченьки».

«В розмові я, сказати б, то не дуже.

А в пісні можу виспівати все»,–

Саме так описує себе Маруся у творі.

Іван Іскра – сміливий воїн, патріот Батьківщини, який давно був закоханий у Марусю. У романі врятував дівчині життя, коли їй було винесено вирок: приніс перед самою стратою Марусі універсал від Б. Хмельницького про скасування вироку за пісенний талант Марусі та за героїзм батька – Гордія Чурая. Аналізуючи дії цього героя можемо прийти до висновку, що Іван – людина діла, а не слова. Відповідальний, здатний на високі та вагомі вчинки заради коханої. В Івані втілено шляхетність духу, вірність у дружбі й коханні, вірність Батьківщині. Для нього обов'язок – найперше і святе.

«Таке нещастя хоч кого знеможе.

Це ж можна тут рішитися ума.

Любив же він Марусю, не дай Боже!
Тепер сидить, лиця на нім нема»
Таким у своєму творі бачить Івана авторка.

Також натхненням для створення творчої роботи став Український кінофільм «Ой не ходи Грицю, та й на вечорниці», екранізація однойменної п'єси Михайла Старицького.

Режисер Ростислав Синько.

Жанр: драма, мюзикл.

Прем'єра фільму в Україні відбулась 1 січня 1978 року.

Марусю зіграла талановита акторка Антоніна Лейтій, в ролі Гриця – Іван Гаврилюк.

Актори змогли повністю передати настрої і стан головних героїв. У фільмі яскраво виражена тема трагічного кохання Марусі і Гриця. Дуже точно створені образи байдужого та самозакоханого Гриця і витонченої чуттєвої Марусі.

В кінці фільму звучала відома пісня «Ой не ходи Грицю», написана Марусею Чурай. Виконання було надчуттєве і драматичне. В екранізації головна героїня мені здалася навіть божевільною. Незважаючи навіть на свою внутрішню силу, в дівчини не вийшло зберегти «холодну голову» і зрозуміти, що дволикий і слабкий в душі Гриць не вартує її страждань. Але незважаючи на це, мене захопила здатність Марусі до такого сильного кохання і одержимістю іншою людиною.

Існують також інсценування «Марусі Чурай» на сценах театрів України. До прикладу в Київському національному академічному театрі оперети, де вистава – своєрідна відповідь українських митців на естетичний запит сучасного суспільства про єдину можливість духовного відродження нації, як порятунку, як збереження української ідентичності.

1.3. Обґрунтування композиційно-драматургічної побудови твору

Хореографічні форми – засоби, якими хореограф користується при відтворенні за допомогою танцю явищ дійсності.

Хореографічні форми поділені на вищу (балет), малу (хореографічна картина), велику (ансамблевий танець), музично-танцювальні, розважальні аукціонні, новітні, синтезовані, інтеграційні, джазові, соціальні і молодіжні форми.

Балет — розвинений вид хореографії, що сформувався в європейській драматургії в 2-ій половині 16 — початку 18 ст., відокремившись від драми і музики в 1708 році, став самостійним видом сценічного мистецтва. Зміст балету подається через образи танцю та музики. Сьогодні виділяють чотири види балету: академічний (за напрямком - сентименталізм, романтизм, радянський соцреалізм); за напрямком - імпресіонізм; за стилем - модерн, джаз, неокласицизм, соцреалізм, постмодерн; академічні професійні колективи та колективи народного танцю за участю автора (Україна, Білорусь, Іспанія, Угорщина, Молдова, Латвія, Польща, Грузія, Казахстан, Ізраїль, Узбекистан, Єгипет, Мексика), класичного народного театру (Китай, Японія, Індія, Таїланд).); бальні (театральні та бальні танцювальні колективи з формаціями та виставами з ST, LA).

Хореографічна мініатюра – мала форма в балетному мистецтві, яка може слугувати окремим танцем у балеті чи танцями, об'єднані одним значенням (найчастіше абстрактною асоціацією). У порівнянні з кількісними формами музики і танцю мініатюра характеризується своєрідністю сюжету і чітким змістом. Мініатюри, у свою чергу, поділяються на кількісні форми виконання танцю артиста - solo (один виконавець – артист балету чи балерина), duette (артист балету і балерина, чоловічий чи жіночий), trio (2 артисти балету і балерина та навпаки, 2 балерини й артист балету, а також три артисти балету чи три балерини), quartet (2 пари, 2-а артисти балету і 2 балерини; 3 чоловіки, одна жінка чи 3

жінки й 1 чоловік), quintet (5 виконавців, за фантазією і змістом хореограф сам добирає виконавців за статтю).

Ансамблевий танець – велика танцювальна форма від 6-ти до 32 –х виконавців (3, 4 пари; 5, 6 пар; 7, 8, 9 пар), або повністю чоловічі або повністю жіночі ансамблі, з солістами або без них. Подібно до того, як танцювальна мініатюра може бути сюжетною або змістовною, або мати окремий сюжет і зміст, так і в сучасному балеті не мати сюжету і нести виключно розважальний характер.

Проаналізувавши та вивчивши вище надану інформацію, можна зазначити, що творча робота «Маруся Чурай» є саме **хореографічною картиною**, оскільки в постановці приймає участь 3 виконавця, а одночасно на сцені присутні 1 або 2 танцівників.

1 Епізод:

1 танцівник – Маруся (соло)

2 Епізод:

2 танцівники – Маруся і Гриць (дует)

3 Епізод:

2 танцівники – Маруся та Іван (дует)

4 Епізод:

1 танцівник – Маруся (соло).

Перша частина є своєрідним вступом до творчої роботи, який знайомить глядача з Марусею, її внутрішнім станом та переживаннями. Оскільки постановка починається з кінця, можна не одразу зчитати суть, але коли героїня починає поринати в свої спогади – картина на сцені стає більш зрозумілою глядачеві.

Друга частина занурює нас у щасливу юність Марусі, у щире, дитяче та наївне її кохання з Грицем. Саме в цій частині відбувається найбільший розвиток дій, адже Гриць втрачає інтерес до дівчини та йде від неї назавжди, зрадивши свої моральні принципи. А можливо їх у нього ніколи і не було.

В третій частині до знесиленої і нещасної Марусі приєднується Іван Іскра. Шляхетний, здатний щиро та сильно кохати. Він любить головну героїню твору вже дуже давно, однак, незважаючи на її шанобливе ставлення до Івана, Маруся не може відповісти взаємністю на його почуття, адже до кінця свого життя залишається відданою своєму першому коханню і вже ніколи не зможе полюбити когось так палко і сильно.

Четверта частина - фінальна. Свідомість повертає Марусю і глядача у трагічне для дівчини сьогоднішнє, в якому вона хвора на сухоти та знесилена, досі не відпустила з серця своє перше, хоч і нещасливе, кохання. Весь свій біль Маруся вклала у пісні, які складала усе своє життя. Тому після своєї смерті в муках недуги, і до сьогодні вони залишаються актуальними і живуть в юних і не юних дівочих серцях.

За жанром хореографічна картина є лірико-драматичною. У центрі уваги – внутрішній світ закоханої людини, її почуття і переживання. Протягом хореографічної картини змінюється ставлення головної героїні до свого коханого. Вона проходить нелегкий шлях дорослішання і розуміння всієї жорстокості кохання, трагічність якого відчуває на собі сповна.

Висвітлюється в хореографічній роботі також і парадокс кохання: дівчина ніколи не була обділена чоловічою увагою, і поряд з нею мріяли бути чоловіки більш гідні, ніж Гриць. Іван Іскра був ладен зробити все, чого лише Маруся тільки забажає. Козак щиро і по-справжньому кохав дівчину. Але, не дивлячись, на всю його «ідеальність», Маруся тужила лише за «неідеальним» зрадником Грицем. І до останньої хвилини свого життя він так і не покинув її розбите вщент серце.

Так і вжитті людському. Люблять не через ідеальність. Люблять не через вчинки. Люблять не через зовнішність. Люблять не через розум та обізнанність. А люблять за... Просто люблять. За твоє існування. Любов не можна заслужити. Любов не можна вимолити. А якщо і можна... Чи любов це?

Ідея постановки полягає у возвеличенні кохання як найсильнішого людського почуття засобами хореографічного мистецтва.

В своїй роботі я обрала напрям сучасного танцю з елементами неокласики та контемпорарі.

Сучасний танець – напрям мистецтва танцю, що включає танцювальні техніки та стилі (20 – поч.21 ст.), що сформувалися на основі американського та європейського танцю Модерн і танцю Постмодерн. Для сучасного танцю характерна дослідницька спрямованість, зумовлена взаємодією танцю з філософією руху, що постійно розвивається, і комплексом знань про можливості людського тіла.

Сучасний танець розгалужується на такі види як:

- вільний пластичний танець;
- джаз танець (і його сучасний різновид modern jazz dance);
- контемпорарі (постмодерн у танці);
- танець модерн;
- вуличні танці;

Появу нових танцювальних стилів та напрямів танцю у ХХ столітті можна умовно об'єднати як антиромантичну, антибалетну. Історичний та естетичний розвиток танцю у ХХ столітті характеризується радикальною зміною способів розуміння ролі танцю та, відповідно, форм тілесної виразності.

Основні принципи: відмова від канонів, втілення нових тем і сюжетів оригінальними танцювально-пластичними засобами.

Контемп (Contemporary dance) – стиль сучасного сценічного, постійно формуючого танцю, в якому продовжуються пошуки виразних форм. Напрямок зародився на початку 20 ст. в США зі стилів модерного та постмодерного танцю, в результаті бажання танцівників знайти нові засоби виразності на відміну від догми класичного танцю та легковажності естрадного танцю. Для Контемпорарі характерна робота на підлозі. Танець

цього стилю часто виконують босоніж. Контемп – це легкі і виразні рухи. Головне в Контемпі насолода від танцю, рухів, імпровізації. [12]

Музичний супровід в роботі підбраний згідно з настроєм та внутрішнім станом героїв твору.

Основу всього музичного супроводу складає трек польського композитора Абеля Коженювського «Emmett's room». Він ліричний, місцями драматичний, інколи трагічний, місцями тривожний. Інколи спокійний та ніжний – на початку, коли головні герої проживають на сцені перші часи своєї любовної історії, щасливої на той момент. З середини виконання трек набуває динамічності звуку і трагічності, що дає глядачеві змогу поринути разом з виконавцями у світ їхніх почуттів.

Ця композиція була створена Абелем Коженювським як саундтрек до фільму «Till», одну з головних героїнь якого можна утотожнити з Марусею.

Меймі – головна героїня фільму, мати темношкірого хлопчика, якого було жорстоко вбито, а вбивць виправдано. У цій роботі яскраво висвітлено актуальну проблему суспільства сьогодення – пригнічення і невизнання темношкірих американців. Меймі була одною з тих, хто виборював права на існування таких самих, як і її жорстоко вбитий син. Вона має неабияку внутрішню силу. Незламна, гідна, вольова. Подібною я відчуваю і Марусю. Адже залишатись гідною людиною у скрутних ситуаціях – найбільша сила.

Трек «Emmett's room» звучить зокрема у 2 та 3 епізодах.

1 та 4 епізоди супроводжуються лише текстом – рядками з роману Ліни Костенко «Маруся Чурай», якими закінчується твір авторки:

«Дівчата вчора берегом ішли,
та й заспівали: "Ой не ходи, Грицю".

А я стояла... Що ж мені, кричати?..

Які мені сказати їм слова?..

Дівчаточка, дівчатонька, дівчата!

Цю не співайте, я ж іще жива».

ВИСНОВКИ ДО ПЕШОГО РОЗДІЛУ

На основі розглянутих питань першого розділу, можна зробити наступні висновки.

У романі складна тематична та композиційна будова. За своєю суттю твір є глибоко національним. Письменницею виконана величезна дослідницька робота, з метою точнішого, більш видимого змалювання України XVII сторіччя. Ліні Костенко першій вдалося досягнути її, відчути, а пізніше поділитися цим із читачами через свій роман.[1]

Такі автори, як Лев Когут, досліджували проблематику взаємовідносин у суспільстві, соціальні норми і усталені звичаї. Тема боротьби за свободу думок і почуттів завжди була і є актуальною, тому залишається в центрі уваги багатьох наукових, історичних працях, творах мистецтва.

Сюжет хореографічної картини створений на основі роману у віршах видатної авторки Ліни Костенко «Маруся Чурай», та екранізації однойменної п'єси Михайла Старицького – кінофільм «Ой не ходи Грицю, та й на вечорниці». Саме завдяки тій проблематиці, яка висвітлюється в творі, підіймається багато тем, які можна і варто проаналізувати. Конфлікти духовного і приземленого, високого і низького, рівня духовних світів та моральних цінностей були і залишаються актуальними в нашому сьогоденні.

Також, частково, метою творчої роботи є бажання поглибити і розкрити тему боротьби за кохання і свободу в умовах соціальної нерівності, боротьби за власне щастя і здійснення мрій. Адже кожна людина, незалежно від віку, статі, матеріального становища і зовнішніх обставин повинна бути щасливою і впевнено йти до своєї мети.

РОЗДІЛ 2

ХУДОЖНІ ОСОБЛИВОСТІ ТВОРЧОГО ПРОЄКТУ «МАРУСЯ ЧУРАЙ»

2.1. Лібрето

Епізод 1:

1653 рік. Полтава. В батьківському домі Маруся Чурай, хвора на сухоти, тужить через свою нещасливу дівочу долю. Не буває і дня, щоб, ще молода, 28-річна дівчина не згадувала своє перше і єдине справжнє кохання – Гриця Бобренка. Який в свій час завдав нестерпного болю Марусі своєю зрадою, з яким вона і досі не в змозі впоратись.

Маруся вродлива, розумна молодиця. Її образ виступає в єдності з образом України. Всі свої почуття талановита дівчина висловлювала у своїх піснях, які до нашого часу збереглися і залишаються у пам'яті українців.

От і тоді, коли знесилена Маруся помирає від нещадної хвороби, чує, як дівчата співають написану нею пісню «Ой не ходи Грицю», в якій молода композиторка висловила найболючіше, що було в її серці. Дівчина встигає вимовити лише декілька слів, перед тим як нестерпні спогади знову затуманять її свідомість: «Дівчаточка, дівчатонька, дівчата! Цю не співайте, я ж іще жива.»

Епізод 2:

Дитинство. Перша закоханість. Гриць і Маруся зростають разом. Між ними зароджуються сильні почуття. Їх кохання водночас щасливе і трагічне. Гриць слабовольний і безхарактерний в особистому житті, тому під впливом своєї меркантильної та дрібної за духовними якостями матері, котра не визнає одруження свого сина з бідною Марусею, парубок втрачає інтерес до своєї коханої і зраджує їй, чим завдає сильного удару юній дівчині.

Епізод 3:

Маруся вродлива, розумна, талановита. Дівчина ніколи не була обділена чоловічою увагою. Тому не дивно, що давно закоханий в Марусю козак Іван Іскра, намагається завоювати серце дівчини. Він, наодміну від Гриця, уважний до почуттів Марусі, шляхетно і вірно кохає її. Дівчина ставиться до Івана з великою шаною, повагою та вдячністю, проте не може відповісти йому взаємністю, адже досі залишається відданою своєму першому коханню. Вона не забуде. Вона ніколи і нікого не покохає вже так сильно, як колись Гриця.

Івану доводиться прийняти відмову Марусі. Як би сильно боляче від того не було.

Епізод 4:

Вкотре, знесилена і змучена власними спогадами, свідомість повертає Марусю у її хворе і важке сьогоднішнє, в якому вона приречена на неминучу смерть у муках недуги.

1653 рік. До Марусі досі долітають далекі відголоски її пісні «Ой не ходи Грицю», що дівчата співають за вікном.

Лише декілька слів вона встигає вимовити, перш ніж хвороба забере її життя назавжди, залишивши живими лише пісні, котрі полонитимуть серця ще не одного покоління українців:

«Дівчаточка, дівчатонька, дівчата! Цю не співайте, я ж іще...».

2.2. Форма, жанр, стиль. Ідейно-тематичний аналіз

Форма - хореографічна картина;

Жанр – лірико-драматичний;

Стиль – синтез сучасної хореографії з елементами неокласики і прийомами контемпорарі;

Ідейно – тематичний аналіз:

Час дії – 50-ті роки XVII століття;

Місце дії – Полтава;

Тема – драматична історія кохання; протиставлення приземленого й духовного; високого й низького; вибір духовних пріоритетів; рівень моральних цінностей;

Ідея - возвеличення кохання як найсильнішого людського почуття засобами хореографічного мистецтва.

Сюжет:

Хворобливе і важке сьогодні Марусі Чурай. До болю рідна пісня, яка занурює дівчину у спогади свого трагічного, але сильного кохання зі слабохарактерним Грицем, який піддався матеріальній спокусі і зрадив її. Маруся згадує і палко закоханого в неї козака Івана Іскру, якому вона не відповіла взаємністю у почуттях. Але свідомість повертає її у сьогоднішні реалії, в яких дівчина доживає свої останні хвилини, залишаючи після себе величезний спадок у вигляді написаних нею пісень, що житимуть вічно в українських серцях.

Надзавдання – завжди мати «холодний розум» аби одержимість коханою людиною не впливала на свідомість;

Наскрізна дія – «трикутник» кохання між Марусею, Грицем та Іваном;

Конфлікт – відмінність духовних світів; сила кохання.

2.3. Композиційно - архітектонічна побудова

Експозиція – поява Марусі, її танець;

Зав'язка – спогади Марусі, поява на сцені Гриця Бобренка;

Етапи розвитку дії: - Гриць залишає Марусю назавжди, вона нещасна залишається лежати на сцені; поява Івана Іскри, який давно закоханий в Марусю;

Кульмінація – відмова Марусі Івану;

Розв'язка – Маруся залишається сама. Наодинці зі своїм болем. Та свідомість знову повертає її у сьогодення, де вже дуже швидко її настигає смерть від хвороби.

2.4. Сценарно-композиційний план

Танець (епізод)	Виконавці	Світло	Реквізит	Музичний матеріал	Хронометраж
1. Хвороба; тяжка доля	1 дівчина (Маруся)	Темне + частина сцени біле; ЗТМ	ліжко	Текст з роману «Маруся Чурай» без музичного супроводу	1:03
2. Спогади кохання з Грицем	дівчина і хлопець (Маруся і Гриць)	Темне + частина сцени біле; ЗТМ	-	Abel Korzeniowski “Emmett’s room”	2:03
3. Поява Івана в житті Марусі	дівчина і хлопець (Маруся та Іван)	Темне + частина сцени біле; ЗТМ	-	Abel Korzeniowski “Emmett’s room”	1:58
4. Повернення зі спогадів; смерть	1 дівчина (Маруся)	Темне + частина сцени біле; ЗТМ	ліжко	Текст з роману «Маруся Чурай» без музичного супроводу	1:00

Загальна тривалість хореографічної постановки – 6.04 хв

2.5. Дійові особи та їх характеристика

Маруся Чурай – 28-річна незвичайна молода дівчина з Полтави, дуже вродлива. Має неабияку внутрішню силу. Її образ виступає в єдності з образом України. Закохана в Гриця Бобренка, з яким вони разом зростали з дитинства. Вірна своєму коханню. Має високі моральні цінності. Глибока у почуттях, сильна та щира у коханні, смілива, з душевною чистотою й несправедливо сповненим страждань життям.

Дівчина обдарована Божим даром – неймовірно красивим голосом, поетичним світосприйняттям та хистом до складання пісень.

Гриць Бобренко – парубок, якого покохала Маруся. Гарний на вроду, сміливий у бою козак. Проте в особистому житті виявляється безвольним та слабохарактерним, адже піддається на вмовляння своєї матері, яка була меркантильною та з низькими духовними цінностями і не визнавала одруження свого сина з бідною Марусею. Гриць, не усвідомлюючи, що втрачає, зраджує своїй коханій, чим завдає їй нестерпного болю.

Іван Іскра – сміливий вродливий козак, звиклий до випробувань та битв. Давно закоханий у Марусю, і готовий виборювати її кохання. У ньому втілено шляхетність духу, вірність у коханні та дружбі.

Іван поважає та цінує Марусю, шанобливо та обережно ставиться до її почуттів. Підтримує у найскрутніші для дівчини часи. Однак не отримує взаємності в коханні від неї. Приймає позицію Марусі, прощається і йде назавжди.

2.6. Характеристика музичної основи хореографічного твору

Хореографічна картина «Маруся Чурай» частково створена під текст з самого роману Ліни Костенко «Маруся Чурай», який не супроводжується при цьому музичним матеріалом. Частково постановка покладена на музику відомого польського композитора Абеля Коженьовського. (зокрема 2 і 3 епізоди). А саме на саундтрек до фільму «Тілл» - «Emmett's Room». Фільм має глибокий сенс та висвітлює важливі теми сьогодення в суспільстві. А саме боротьба темношкірих американців за своє життя і права.

Фільм «Тілл» залишив мене під сильним враженням. Мені імпонує сила духу та незламність героїні на ім'я Меймі, темношкірого сина якої було жорстоко вбито, а вбивць залишено непокараними і виправданими.

Саме такою ж сильною, гідною, сміливою та незламною я відчуваю головну героїню твору Ліни Костенко – Марусю. Тому саундтрек «Emmett's Room» був актуальним для мене під час вибору музичного матеріалу до хореографічної картини, над якою я працювала.

Абель Коженьовський народився у Кракові. Закінчивши престижну Краківську Академію Музики, посягаючи на майстерність гри на віолончелі та практикуючись у музичній композиції. За його навчанням прискіпливо стежив відомий композитор Кшиштоф Пендерецький. Після закінчення навчання, у 1999–2000 роках, він працював асистентом кафедри композиції, диригування та музичної теорії у цьому ж навчальному закладі. Його твори виконувалися на найбільших фестивалях у Польщі, Німеччині, Словаччині, Молдові, Україні та Білорусі. У Польщі Абель писав оркестрову симфонічну музику, а також супровід до театральних постановок та фільмів.

Найцікавішою та найтрудомісткою його роботою була музика до показу картини Фрітца Ланга «Метрополіс». Він отримав "Золотих левів" на

двадцять п'ятому Щорічному Польському Кінофестивалі за музику до фільму "Велика тварина" ("Big Animal") Кесльовського.

У 2006 Абель переїхав з Кракова в Лос-Анджелес, Каліфорнія, де почав роботу з Джорджем Клуні, Пітером Бергом, Стівеном Содебергом над випуском нового фільму. Наразі композитор продовжує жити і працювати в Лос-Анджелесі. Його унікальний, вишуканий і складний стиль комбінує класичну оркестрову музику з елементами сучасної електроніки і навколишнього середовища. Популярність широкого загалу здобув передовсім своїми саундтреками до фільмів.

Епізод 1:

Без музичного супроводу. На «тиші» звучать слова з роману Ліни Костенко:

«Дівчата вчора берегом ішли,
та й заспівали: "Ой не ходи, Грицю".
А я стояла... Що ж мені, кричати?..
Які мені сказати їм слова?..
Дівчаточка, дівчатонька, дівчата!
Цю не співайте, я ж іще жива».

Епізоди 2-3:

Звучить композиція «Emmett's Room» Абеля Коженьовського.

Вона має драматичний характер, помірний темп. Присутній розвиток динаміки звучання. З половини треку драматичність звуку збільшується. Музика має в собі трагічні, інколи тривожні «ноти», що повністю передає стан і настрої героїв постановки.

Епізод 4:

Фінальний епізод так само, як і перший, не має музичного супроводу. В ньому знову повторюються ті самі рядки з роману Ліни Костенко, якими завершується як і твір, так і хореографічна постановка:

«Дівчата вчора берегом ішли,
та й заспівали: "Ой не ходи, Грицю".

А я стояла... Що ж мені, кричати?..

Які мені сказати їм слова?..

Дівчаточка, дівчатонька, дівчата!

Цю не співайте, я ж іще жива»

2.7. Сценографія

Важливу роль у оформленні хореографічної постановки грає світло. Воно є одним з найважливіших виразних засобів у сучасному театральному мистецтві. Для хореографічної постановки воно грає так само надзвичайно важливу роль, адже допомагає виразити зображальний задум вистави.

Однією з головних функцій, яку виконує світлове оформлення — це розкриття ідейно-художнього змісту, а також безпосередній емоційний вплив на глядача.

У першому епізоді освітлення затемнене, аби передати глядачу настрій головного персонажу твору – Марусі, і дати можливість відчутти сповна трагічність ідеї. Лише світловий промінь підкреслює виконавицю протягом всього першого епізоду.

У другому та третьому епізодах світла стає більше, динамічність постановки зростає, з'являється музичний супровід, рухи стають більш амплітудними і широкими, а швидкість змін хореографічних малюнків більш жвавою.

Четвертий епізод щодо музичного супроводу і освітлення повністю ідентичний першому.

Відштовхуючись від того, що головні герої є неможливими простими селянами, їх одяг повинен бути скромним та простим. Досить часто балетмейстер намагається прикрасити костюм в досить недоречних для цього номерах, керуючись бажанням зобразити красу народного вбрання, але одяг, прикраси, головний убір та навіть взуття є допоміжними засобами в передачі образу та ідеї, вони допомагають глядачеві доповнити уявлення про головних героїв, їх статус, відношення до певної групи населення, та навіть внутрішній стан.

Характерним є відсутність взуття, чобіт, проте герої використали звичайні шкарпетки, для збереження певних правил сценічності та зручності. А ось відсутність будь яких прикрас на дівчині говорить не лише про її статус та бідність, а й про відсутність бажання чепуритися, спричинений пригніченістю та відчаєм. Тому зовнішній вигляд героїв це не просто демонстрація краси народного вбрання українців, це в першу чергу виразний засіб, котрий транслює глядачеві певну інформацію про героя, його образ та місце в хореографічній композиції.

ВИСНОВКИ ДО ДРУГОГО РОЗДІЛУ

Завдяки кропіткому втіленню другого розділу кваліфікаційної роботи хореографічна картина «Маруся Чурай» мала змогу більш широко розкрити власні художні особливості створення.

Серед великого розмаїття основних складових значна перевага надавалася написанню лібрето, визначенню форми твору, його жанру і гармонійного поєднання обраних стилів, складанню логічно послідовної за драматургією композиційно-архітектонічної побудови з подальшим формуванням на її основі сценарно-композиційного плану.

Окремо були перераховані усі задіяні дійові особи сюїти та опрацьована їх детальна характеристика з подробицями соціальної приналежності. Також було проаналізовано їх відносини між собою і розглянуто кожного героя, як окрему особистість, з притаманними їй рисами. Також не менш вичерпною виявилася доцільність характеристики музичної основи хореографічного твору.

Фінальним етапом роботи над другим розділом стало компонування неодмінних частин сценографії.

Загалом було докладено багато зусиль задля вдалого виявлення мистецьких компонентів хореографічної постановки зі спеціальним відбором необхідних елементів роботи, тому наразі хореографічна картина «Маруся Чурай» представлена як самостійний твір з раніше набутими темою, ідеєю, надзавданням, конфліктом та наскрізною дією.

ВИСНОВКИ

Творчий проєкт реалізований у вигляді хореографічної картини «Маруся Чурай», за сюжетом історичного роману у віршах Ліни Костенко «Маруся Чурай» та кінотвору «Ой не ходи Грицю, та й на вечорниці». Задум твору виник на її основі, враховуючи актуальність висвітлених проблем у наш час. Під час підготовки даного проєкту було здійснено роботу з аналізу літератури по даній темі, а саме: статей і наукових праць для глибшого її дослідження.

Темою постановки є розглядання різниці духовних пріоритетів, моральних цінностей, протиставлення приземленого і духовного, високого і низького.

Ідея постановки полягає в тому, аби показати глядачеві найсильніше почуття, яке може відчувати людина – кохання, і як воно впливає на наше буття засобами хореографічного мистецтва.

Метою творчого проєкту є створення хореографічної картини «Маруся Чурай», поглиблення та закріплення набутих знань, вмінь і навичок, а також набуття практичного досвіду під час роботи.

Хореографічна картина «Маруся Чурай» складається з чотирьох епізодів, за жанром є лірико-драматичною, за стилем хореографії - синтез неокласичного танцю з прийомами і технікою сучасного напряму контемпорарі. Основу музичного супроводу складає композиція відомого польського композитора Абеля Коженювського, а саме саундтрек до фільму «Тілл» - «Emmett's room», який точно передає настрій і стан головних героїв хореографічної постановки.

Експозиційним є перший епізод, в ньому відбувається знайомство головної героїні з глядачем: з її внутрішнім світом та трагічністю її сьогодення. Розвиток дій припадає на другий епізод, в якому головна героїня Маруся поринає у свої спогади, згадує своє перше і єдине кохання – Гриця

Бобренка, з яким зростала із самого дитинства і не може відпустити із свого серця до сьогодні. В згадках Марусі і Іван Іскра, хоробрий воїн, який любив дівчину до нестями, і був ладен «світ перевернути», аби отримати від неї хоч натяк на взаємні почуття. Однак Маруся до смерті берегла вірність Грицю, який того і не вартував. Ніколи. Кульмінація хореографічної картини як раз і припадає на момент третього епізоду, в якому дівчина відмовляє Івану і залишається сам-на-сам зі своєю трагічною історією кохання, яка болить в її чистому юному серці. Розв'язкою є четвертий епізод – фінальний. Свідомість дівчини повертає її у реальне сьогоденне життя, в якому вона тяжко хвора на сухоти доживає свої останні хвилини, в решті-решт помирає, залишивши від себе величезний спадок у вигляді пісень, які писала протягом усього свого життя, котрі залишаються актуальними до сьогодні і звучать в серцях українців дзвінким голосом легендарної Марусі Чурай.

Під час роботи над творчим проектом було виконано всі завдання, а саме: реалізовано на практиці мету творчого проекту, обґрунтовано теоретичну основу, засоби художньої виразності творчого проекту; розкрито ідейно-тематичне та композиційне рішення постановки; сформовано уміння самостійно визначити тему та етапи творчого проекту; застосовано комплекс загальних та фахових компетентностей у процесі реалізації творчого проекту; обґрунтовано систему заходів, що є необхідними для розв'язання теоретичних і практичних завдань; проведено всебічну підготовку творчого проекту та практичне втілення задуму.

Результатом проведеної творчої роботи є створення хореографічної картини «Маруся Чурай», поглиблення та закріплення набутих знань, вмінь і навичок, а також набуття практичного досвіду під час роботи з професійними виконавцями.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бідюк О.В. «Маруся Чурай» Ліни Костенко (психоаналітичний коментар) Луцьк, 2009
2. Гутник І.М. Специфікація постановки одноактних балетів за мотивами літературних творів при вивченні дисципліни «Мистецтво балетмейстера» (спеціалізація «народна хореографія»), 2018
3. Дмитренко М. Українське весілля: стан і перспективи дослідження, 2010
4. Захарова В.А. Жіночі образи в балеті як форма художнього мислення Київ, 2017
5. Когут Л. Як жив український народ. Чернівці: Руська Рада, 1910. (Коротка історія України)
6. Король А.М. Жіночі образи в балетних виставах української тематики Київ, 2018
7. Кримський С. Архетипи української ментальності, 2006.
8. Мерлянова О.А. Жіночі танці в українській народній хореографії 2009
9. Панасенко І.О. Методична доповідь «Сучасний танець як вид хореографічного мистецтва», Краматорськ, 2019
URL: <https://naurok.com.ua/metodichna-dopovid-suchasniy-tanec-yak-vid-horeografichnogo-mistectva-124308.html>
10. Рой Є.Є. Творчість Павла Вірського – симбіоз хореографічного та театрального мистецтва ХХ століття Київ, 2022
11. Хендрик О.Ю. «Мистецтво балетмейстера», 2023, Харків
12. Шариков Д.І. «Contemporary dance» у балетмейстерському мистецтві. Навчальний посібник, 2010